

On falla la Llei de violència de gènere? Apunts i alternatives per millorar-la

Marc Font / @marcfontribas

El 28 de desembre de 2004, el Govern de Zapatero va aprovar la **Llei integral contra la violència de gènere** —la Llei 1/2004—, una normativa que, malgrat algunes limitacions, es va considerar molt avançada en el seu moment. Passada més d'una dècada de la seva posada en marxa, la realitat és que la seva aplicació deixa un balanç agredolç i **bona part de les mesures més ambicioses que preveia no han arribat a arrencar mai**. “La Llei 1/2004 va ser molt bona, però mai va anar acompanyada del suport pressupostari necessari perquè s'apliqués. Bones idees com ara plans d'estudis amb perspectiva de gènere, abordar qüestions com la publicitat o el tractament de les notícies de les dones víctimes de violència de gènere o el desenvolupament d'un reglament no s'han portat mai a terme”, explica Esther Costa, advocada del Col·lectiu Ronda especialitzada, entre altres qüestions, en violència de gènere. Amb ella repassem les claus de per què no ha funcionat com caldria aquesta llei.

1) La falta de recursos en la prevenció

Un element fonamental per atacar la plaga de la violència de gènere —durant el 2016 es van presentar més de 140.000 denúncies a l'Estat espanyol per aquesta qüestió, més de 19.500 a Catalunya— és la **prevenció**. En aquest sentit, Esther Costa recorda que la Llei 1/2004 “establia elements molt importants en l'àmbit dels plans d'estudis de les escoles i universitats, pretenia fixar-hi la perspectiva de gènere, també en l'àmbit de la resolució pacífica de conflictes, parlava de revisar els materials educatius... però seguim amb un model asimètric, sense perspectiva de gènere, perquè no s'ha fet inversió suficient en l'àmbit educatiu”.

Entre les claus que també expliquen el no-funcionament ideal de la normativa, la lletrada cita la **manca de xarxa prèvia a l'agressió**. “En el moment en què no hi ha mitjans a l'escola per detectar que a casa hi ha violència, en el moment en què no hi ha metge o assistència social que tinguin mitjans per poder detectar la violència cap a les dones, el que passa és que moltes dones de les que moren no han arribat a denunciar”.

2) La falta d'acompanyament abans, durant i després del procés de denunciar

L'advocada del Col·lectiu Ronda també cita la “manca d'acompanyament” a la dona abans, durant i després de la intervenció de la justícia. Abans de la denúncia, Costa considera que podrien existir “mecanismes” com els que hi ha en altres països, on la “dona que vol denunciar és atesa pels cossos policials, se li fa un seguiment i se la cuida fins que pren la decisió. D'aquesta manera, si un dia truca, i diu que té por, ja se la coneix”. A més a més, això facilita l'acompanyament per part d'un equip especialitzat. Els Mossos d'Esquadra fan aquesta tasca tan bé com poden amb els escassos mitjans que tenen.

Un cop la dona víctima de violència de gènere decideix denunciar, apareixen altres problemes. Teòricament, la llei obliga que sigui atesa des del primer moment per un advocat especialitzat del torn d'ofici de la violència de gènere —sempre que no recorri als serveis d'un lletrat privat—, però la realitat és que sovint moltes dones “renuncien a ser ateses des del primer moment per un advocat especialitzat”. I això què suposa? Es tradueix en l'existència d'un baix índex de

denúncies de violència habitual, subratlla Costa, perquè “ningú ha fet les preguntes adequades per falta de formació”, de manera que l’agressió es presenta “només com un fet concret de violència”, no com una cosa estructural, que té un grau de pena més elevat. L’advocada hi afegeix que aquí també hi podria tenir un paper important el metge que fa l’informe de lesions, perquè “si tots els professionals que intervenen en el procés fessin les preguntes adequades, s’ajudaria a detectar que es tracta de casos de violència habitual”.

A més a més, **tampoc hi ha assistència psicològica per acompanyar la dona en el procés de denúncia** i no se li explica què passarà un cop la posi, de la mateixa manera que no s’estableix amb quins recursos i com se l’atendrà, mentre que en altres països sí que existeix un professional de referència. Conseqüència? “Sense això es donen casos on arriba un moment en què el procediment la sobrepassa i al final opta per retirar la denúncia”. Durant l’any passat, **més de 16.000 denúncies –al voltant del 12% del total estatal– van ser retirades**, segons les dades del Consell General del Poder Judicial (CGPJ) recollides a l’[informe anual](#) de l’Observatori contra la Violència Domèstica i de Gènere.

Esther Costa també subratlla que sovint es produeix l’anomenada “violència institucional”, que **“no tracta bé i posa en dubte” la dona víctima de violència de gènere**, un fet que genera “dobles i triples victimitzacions”. Tampoc existeix un equip que valori les seqüeles psicològiques de la víctima amb urgència en el servei de guàrdia, més enllà del metge forense. “Quan es demana que la vegi el servei d’atenció a la víctima, el jutge deixa de tractar-la com a diligència d’urgència i es converteix en una diligència prèvia ordinària, per la qual cosa passen els mesos, de manera que la dona que requereix proves extres és penalitzada pel sistema. Es resol abans una agressió lleu que determinats delictes amb determinades seqüeles”, exposa.

Finalment, **un cop ja s’ha posat la denúncia**, Costa subratlla que **“pràcticament no hi ha seguiment” de la dona**. “Segons la llei, la víctima ha de ser informada en tot moment de la situació penitenciària del seu agressor, però no hi ha un seguiment de la seva situació ni una ajuda econòmica suficient per cobrir-ne les necessitats”. Es pot trobar que ha denunciat i ha guanyat el judici, però que després no té ni ajuda psicològica ni un suport econòmic prou gran per tirar endavant, atès que a vegades el “sustentador principal” des del punt de vista econòmic de la relació és a la presó.

3) La situació més difícil de les dones migrades

En el cas de les dones en situació irregular a l’Estat espanyol, la problemàtica s’agreuja, fonamentalment en aquelles provinents de països del sud. Durant el 2016, i segons les dades del CGPJ, **el 29,9% de les denúncies per violència de gènere van ser posades per dones estrangeres**. Esther Costa posa èmfasi en el cas de les dones en una situació administrativa irregular, ja que, si denuncien i el jutge dóna una ordre d’allunyament a l’agressor, se les regularitza; però, si es denega, no, de manera que fer el pas de denunciar pot acabar provocant la seva pròpia expulsió. “Cal tenir en compte que per una qüestió cultural tenen més dificultats per denunciar: provenen de cultures més patriarcals i acostumen a ser molt dependents econòmicament de l’agressor”, remata Costa.

4) Els obstacles per denunciar de les menors d’edat

Durant el 2016, els jutjats de guàrdia espanyols van atorgar **ordres de protecció a 100 dones menors d’edat víctimes de violència de gènere** i 179 homes menors van ser jutjats com a agressors, a 164 dels quals se’ls va imposar algun tipus de mesura punitiva. Sobre la incidència de la violència de gènere entre la població adolescent, Esther Costa subratlla que s’està tornant “a una

situació de violència i control que no vèiem en generacions més grans”, i que es tradueix en qüestions com el control al mòbil i a les xarxes socials. L’origen de tot plegat és “la nul·la cultura en perspectiva de gènere” que reben. A més a més, la Llei de menors és “laxa” en aquest àmbit amb els agressors. L’advocada del Col·lectiu Ronda hi afegeix que la víctima menor d’edat pot voler denunciar, però l’acció “ha de continuar a través dels seus representants legals”.

...i les alternatives per millorar-ne el funcionament

Tot i que la Llei 1/2004 es pot “afinar” i, per exemple, **fer que la dona “hagi de declarar sí o sí contra el seu marit”** i que no passi com ara, que té la possibilitat de no declarar contra l’agressor, i actualitzar-la pels delictes vinculats a les noves tecnologies, per a Costa la clau no passa tant per nous canvis legals com per dotar-la de mitjans. “És una llei plena de bones intencions i de manifestacions de bona voluntat; però, si no hi ha dotació pressupostària, no serveix”. En aquest sentit, deixa clar que l’alternativa passa per **abocar-hi més recursos**, especialment en l’educació i en la formació en matèria de gènere per als professionals de la justícia, “que poden saber-ne de la llei, però no tant del fenomen de la violència de gènere”.

Pel que fa a les víctimes, l’advocada recalca la importància que sàpiguen que “tenen el dret de tenir un advocat especialitzat d’ofici des del primer moment” i que s’esperin fins a la seva arribada “per posar la denúncia”. Si són agredides però no volen denunciar d’entrada, Costa recomana que **“intentin guardar proves de l’agressió**, per poder demostrar en un futur que no és la primera”; si van a l’hospital privat, “que busquin proves”, i que intentin reunir amb el màxim detall possible totes les agressions que han patit, tant verbals com físiques. I posa molt èmfasi en el fet que “difícilment hi ha una agressió física” sense un “maltractament psicològic” previ. Alhora lamenta que això darrer és una “assignatura pendent de la justícia”, ja que aquest tipus de delicte “és molt difícil de provar” i amb els recursos actuals s’acaba produint una “minusvaloració de la violència psicològica”. Per canviar-ho, caldria que, mentre la víctima declara, al costat hi hagués un “equip de valoració” que pugui determinar-la.